УДК 658

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Чирков С.О.
Європейський університет. Донецька філія

В статье освещены результаты исследований автора в сфере анализа инвестирования в развитие и стабилизацию банковской системы Украины в условиях финансового кризиса. Рассмотрены методы инвестирования с целью улучшения существующей ситуации в стране. Предложены мероприятия для улучшения положения банковского сектора.

In the article the results of author's researches are lighted up in the spheres of investment analysis in the development and the stabilization of the banking system of Ukraine in the conditions of financial crisis. The methods of investment are considered with the purpose to improve the existent situation in the country. The actions for the improvement of the bank sector position are offered.

Глобальна світова економічна криза позначилася на усіх галузях народного господарства України. Крім промисловості, економічна криза вплинула на банківський сектор економіки, з яким тісно співпрацювали інші галузі. Економічна криза в країні спровокувала фінансову кризу в економіці. Інвестиційна криза в Україні потребує залучення фінансово-кредитних ресурсів як за відомими методами, так і альтернативними шляхами. Як світова так і вітчизняна економіка завжди вимагала значного обсягу інвестицій. Проблема інвестування, а також їх джерел є дуже актуальною проблемою. Фінансово-кредитна система базується на фінансових ресурсах банківського сектору. Фінансування інвестицій у вітчизняну економіку є потенційно привабливим для банківської системи, хоч і супроводжується значними ризиками. Зменшення ризиків і їх мінімізація, та успішна діяльність банків створюють оптимальне середовище для розвитку банківської системи. А це, у свою чергу, створює стабільне функціонування усіх галузей та економіки в цілому.

Дослідження проблеми інвестиційного розвитку банківської системи України в умовах економічної кризи є досить актуальною.

Питання, пов’язані з розвитком банківської системи, знайшли своє відображення у роботах таких вітчизняних авторів, як В. Андрійчук, О. Дзюблюк, Г. Карчева, А. Мещеряков, О. Мозговий, А. Пересада, С. Піскун, С. Рашевський, О. Шматов та ін. [1].

Як відомо, недовіра до банків та фінансова криза, яка виникла внаслідок світової глобальної кризи, позначилися на кількості клієнтів. Тобто, ми бачимо на рис. 1. пряму залежність стабільності роботи банків від кількості клієнтів. Чим більше кількість клієнтів, тим більше до нього довіра населення; збільшаться вклади населення та зрештою покращиться стан усієї банківської системи й фінансового сектору.

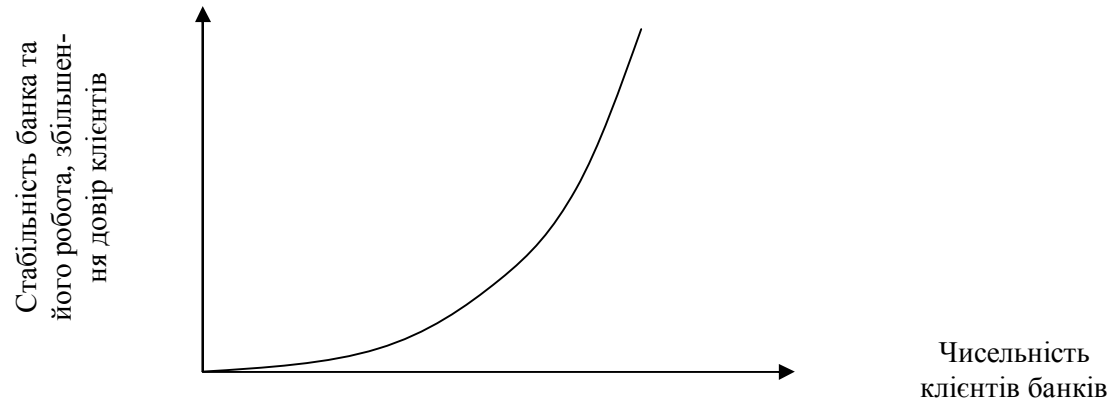

Рис. 1. Залежність стабільності роботи банків від чисельності його клієнтів

Однак, крім усього цього, для банків існує ще одна проблема – це ризики. За класифікацією, існують такі види ризиків:

- кредитний ризик;
- ризик ліквідності;

- ризик зміни процентної ставки;
- ринковий ризик;
- валютний ризик;
- операційно-технологічний ризик;
- ризик репутації;
- юридичний ризик;
- стратегічний ризик [2].

Розглянемо їх докладніше, бо вони вплинули на існуюче положення у банківському секторі.

Кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди з банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.

Ризик ліквідності – визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання у належні строки, не зазнавши при цьому неприйнятних втрат. Ризик ліквідності виникає через нездатність управління незапланованими відпливами коштів, змінами джерел фінансування та/або виконувати позабалансові зобов'язання.

Ризик зміни процентної ставки – це наявний або потенційний ризик для надходжень або капіталу, який виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок.

Ринковий ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливі коливання вартості цінних паперів та товарів і курсів.

Валютний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали.

Операційно-технологічний ризик – це потенційний ризик для існування банку, що виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або неадекватність інформаційних технологій і процесів оброблення інформації з погляду керованості, універсальності, надійності, контрольованості і безперервності роботи цих технологій.

Ризик репутації – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливе сприйняття іміджу фінансової установи клієнтами, контрагентами, акціонерами (учасниками) або органами нагляду. Це впливає на спроможність банку встановлювати нові відносини з контрагентами, надавати нові послуги або підтримувати відносини, які є.

Юридичний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає, коли є порушення або недотримання банком вимог законів, нормативно-правових актів, угод, прийнятої практики або етичних норм, а також коли є можливість двозначного тлумачення встановлених законів або правил.

Стратегічний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неправильні управлінські рішення, неналежну реалізацію прийнятих рішень і неадекватне реагування на зміни в бізнес-середовищі.

Для великих банків також існує інвестиційний ризик. На нашу думку, *інвестиційний ризик* – це наявний або потенційний ризик втрати капіталу, який виникає через неправильні управлінські рішення. неадекватний аналіз фінансової ліквідності та стабільності об'єктів інвестування.

При економічній кризі в банківській системі найбільш поширені такі види ризиків: кредитний ризик – масове неповернення великої кількості кредитів клієнтами більшості банків, які пов'язанні з іншим видом ризику – валютним ризиком (коливання курсів валют – зростання курсів валют та банківських металів); операційно-технологічний ризик, ризик репутації – як приклад – масове зняття коштів клієнтами "Промінвестбанку", а також закриття рахунків і вилучення коштів; юридичний та інвестиційний ризик – припинення дії інвестиційних проектів тощо. Усі ці ризики та фінансово-економічна криза в країні призвели до того, що клієнти банків перестали їм довіряти, і, як наслідок всього цього – зменшення готівкових коштів в банках. З цього ми можемо зробити такі висновки: чим стабільніший банк, тим більше клієнтів та менша ймовірність ризику (на рис. 2. спрощено усі ризики назвемо ймовірність ризику, а стабільність роботи банку у кількості клієнтів) (рис. 2). Тобто кількість клієнтів пропорційна ймовірності ризиків банку.

Один із найбільших інвестиційних банків світу "Morgan Stanley" (США) в березні 2008 року включив Україну до списку найпривабливіших для інвестування країн. Це пояснюється посиленою увагою з боку інвесторів до ринків Східної Європи, які мають потенціал завдяки наближенню ставок капіталізації до західноєвропейських рівнів, а також нинішніми досить помірними прибутками від інвестування в основних країнах Центральної Європи [3].

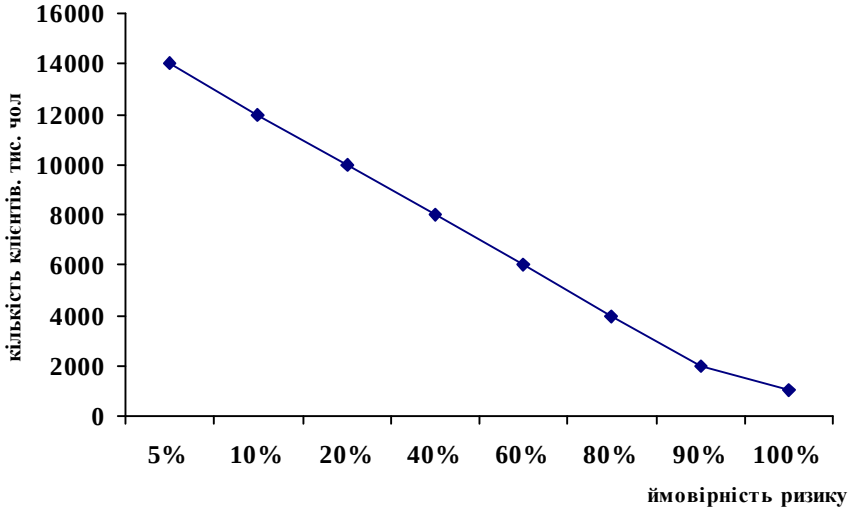

Рис. 2. Залежність стабільності роботи банку

Усі ці умови продемонстрували інвестиційну привабливість фінансового сектору іноземним інвесторам. Іноземна присутність у вітчизняних фінансових установах з кожним роком зростає: за 2006-2007 роки на український банківський ринок вийшло 12 нових серйозних іноземних контрагентів, серед яких "IniCredit" (Італія), "Reiffeisen" (Австрія), "BNP Paribas" (Франція), "Erste" (Австрія), і "Swedbank" (Швеція). Щоправда, в Україні залишилося вже мало банків, привабливих для придбання. І тепер, коли більша частина великих українських банків куплена іноземними інвесторами, на черзі – банки середнього розміру. Нерезиденти активно скуповують навіть банки з сьомого десятка. Наприклад, у 2007 році на вітчизняний ринок вийшов "банк Грузії", який за 150 млн дол., придбав 94,42 % акцій "Універсального Банку Розвитку й партнерства". Тут сприятливим для іноземців став основний недолік українського банківського сектору – фрагментарність і роздробленість. Зі 170 фінансових установ (що, за світовими критеріями чимало) близько 20 – дійсно великі, ще стільки ж перебувають у стадії ліквідації, інші – середні та дрібні банки з капіталом досить низької якості [4].

Як свідчать дані Національного банку України, на початку 2008 року частка іноземного капіталу склала 35 % сукупного статутного капіталу українських банків (у 2007-му – 27 %); в в Україні функціонують 47 банків з іноземним капіталом (на початку 2007-го – 35 %), у тому числі 17 – зі 100 % іноземного капіталу (на початку 2007-го – 13 %). У 2007 році бум продажів банків перемістився з Центральної Європи до Східної Європи. Рекордний мультиплікатор при купівлі банку в Східній Європі був застосований "Erste Bank" (Австрія) за "Banca Comerciala Romana" (Румунія), де коефіцієнт склав 5,8. За кількістю проданих українських банків і отриманих за них коштів було досягнуто рекордного рівня – продано 15 фінансових установ. Найбільшими угодами 2007 року став продаж двох банків групи "ТАС" шведському"Swedbank" за 735 млн дол. і банку "Форум" німецькому "Commerzbank" за 600 млн дол. Уже в 2008 році було завершено угоду з продажу "Укрсоцбанку" італійському "UniCredit Group" за 1,525 млрд євро. Крім цього, група "Intesa Sanpaolo" (Іспанія), що раніше намагалася купити "Укрсоцбанк", придбала в лютому 2008-го "Правекс-Банк" за 750 млн дол. [5].

Як ми бачимо, іноземні інвестори інвестують у банківський сектор України досить значний капітал. Хоча й її рейтинг зменшився, та водночас відзначено і наявність вигідних умов для припливу в Україну прямих іноземних інвестицій (ПІІ); це підтверджується експертами ООН, які віднесли Україну до двадцятки найпривабливіших країн для прямих іноземних інвестицій, що зазначено у табл. 1 [6]. Інвестування банківського сектору повинно проходити з урахуванням усіх можливих видів ризиків, та з метою їх уникнення або мінімізації.

Методами мінімізації ризиків, у тому числі й інвестиційного, є:

- інвестування коштів банку у цінні папери інших банків та підприємств;
- довгострокове кредитування;
- проектне фінансування.

Мінімізація ризиків та покращення стану в фінансово-банківському секторі дозволить стабілізувати роботу банків та залучити інвесторів не тільки з числа іноземних банків.

Таблиця 1

Країни світу, найпривабливіші для ПІІ в 2007-2009 р.

Місце в рейтингу	Країна
1	Китай
2	Індія
3	США
4	Російська Федерація
5	Бразилія
6	В'єтнам
7	Великобританія
8	Австралія
9	Мексика
10	Польща
11	Німеччина
12	Таїланд
13	Франція
14	Малайзія
15	Індонезія
16	Сінгапур
17	Італія
18	Україна
19	Японія
20	Канада

Проте без підтримки уряду та стабілізації існуючої ситуації в країні у банківський сектор будуть і надалі інвестувати лише іноземні банки, які бачать перспективу у цьому напрямку. Український банківський сектор розвивається за прикладом країн Східної Європи, де зараз майже усі банки – з іноземним капіталом. Приплив іноземних інвестицій триватиме, й надалі можливе зростання частки іноземного капіталу до 100 %. Це, у свою чергу, допоможе розвинутися банківському сектору в умовах глобалізації фінансових ринків Європи та світу [1].

Дослідивши існуюче положення, ми можемо зробити такі висновки:

– ситуація, яка відбувається зараз у банківському секторі, склалася для більшості банків не найкращим чином;
– на більшість банків вплинули ризики;
– для розвитку банківського сектору попри все існують перспективи;
– методи для інвестування у розвиток банківської системи водночас є методами мінімізації ризиків.

Для сталого розвитку банківського сектору необхідно розробити теоретично-методологічні й математичні моделі інвестування банківської системи України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чирков С.О. Дослідження процесів інвестування розвитку банківської системи України. Тези доповідей І Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів. аспірантів та молодих вчених "Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання". – Тернопіль, 2008. – С. 182-184.
2. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління НБУ від 02.08.2004 № 361.
3. Morgan Stanley to Open Office in Ukraine. March 17. – 2008. – http://www.morganstanley.com.
4. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. – Фінанси України. – 2008. – № 3.
5. Національний банк України. – htpp://www.bank.gov.ua.
6. World Investment Prospects Survey 2007-2009 / New York and Geneva: United Nations. – 2007. – P. 29.